

Waddenzee

flessenhals, achilleshiel, tankstation

TEKST ROB BUITER

DE WADDENZEE, KNOOPPUNT IN HET LEVEN VAN VEEL TREKVOGELS, LEVERT TALLOZE BOEIENDE, MAAR 'LOSSE' VERHALEN OVER DEZE VOGELS OP. DE WETENSCHAPPERS VAN PROJECT METAWAD ZOEKEN NAAR DE VERBINDINGEN: HET METAVERHAAL.

Het is een relatief klein team van nog geen tien onderzoekers. Ook het budget is bescheiden: drie miljoen euro voor vijf jaar onderzoek. En toch is het project 'Metawad' een enorme sprong voorwaarts, vindt de Groningse hoogleraar trekvogel-ecologie Theunis Piersma. "We roepen al jaren dat de Waddenzee een schakel is in een groot geheel, van de immens grote broedgebieden in het noorden, tot een langgerekt overwinteringsgebied in het zuiden. In dit onderzoeksproject is die gedachte voor het eerst de leidende filosofie geworden."

VIJF REPRESENTANTEN

Voor een klein team met een bescheiden budget neemt Metawad een behoorlijke hoop hooi op de vork, erkent de dagelijks coördinator van het project, dr. Piet van den Hout van het NIOZ op Texel. "Daarom beperken we ons voorlopig tot vijf representanten van vijf belangrijke voedselsystemen op het wad (zie hiernaast -red.). Voor die vijf soorten willen we proberen de limiterende factoren boven tafel te krijgen."

Behalve voor de voortgangsrapportage van het hele project is Van den Hout ook verantwoordelijk voor het onderzoek naar één van die indicatorvogels uit het project: de 'schelpeneter van de wadplaten'. Van den Hout: "De kanoet is aan de ene kant een super-gespecialiseerde schelpeneter. Tegelijk zien we dat de vogels ook flexibel zijn in hun voedselkeuze. In de jaren dat er bijvoorbeeld weinig nonnetjes op het wad waren, vielen ze terug op B-keus: de kokkels. De laatste jaren zien we weer steeds vaker de veelkleurige poep van kanoeten die verschillend gekleurde nonnetjes kraken. Als je een vinger achter die voedselkeus weet te krijgen, kun je wellicht ook wat zeggen over de factoren die bepalen hoeveel kanoeten er langs de Oost-Atlantische trekroute kunnen overleven."

GEDRAGSMETING

Een van de andere onderzoekers binnen het project is Matthijs van der Geest, verantwoordelijk voor de 'viseter van de kust'. "Binnen het lepelaaronderzoek gaan we nu een heel span-

nende nieuwe fase in", vertelt Van der Geest. "Ik ben aan het onderzoeken in hoeverre we de zogenoemde UvA-BiTS-loggers kunnen gebruiken om gedrag vast te leggen. Behalve een GPS-apparaatje, een thermometer en een luchtdrukmeter, bezitten deze loggers van ongeveer achttien gram ook zogenoemde accelerometers. Daarmee kunnen we subtiele bewegingen in drie richtingen vastleggen. Ik wil nu kijken of ik die bewegingen kan koppelen aan specifiek gedrag. Dan weten we niet alleen waar onze vogels uithangen, maar straks misschien ook wat ze daar doen."

DOORGAAN OP BESTAANDE KENNIS

Metawad wordt tot 2016 gefinancierd uit het Waddenfonds. Het vernieuwende in het project zit hem vooral in de bril waarmee naar - deels ook ouder - onderzoek wordt gekeken. Van den Hout: "Het is niet zo dat we nu ineens een compleet ander type onderzoek doen. Voor een belangrijk deel staan we figuurlijk op de schouders van eerdere onderzoekers die al heel veel ecologische kennis hebben verzameld, ook rond onze vijf indicatorsoorten. Op de schouders van die eerdere onderzoekers proberen we een goede overview op de basis van de trekvogel-ecologie te realiseren."

het gaat om grote én
om kleine maatregelen

DE WADDENZEE REPAREREN

Uiteindelijk heeft Metawad niet alleen een wetenschappelijk doel, maar vooral ook een beschermingsdoel, vult Piersma aan. "Zie het gerust als een bijdrage van de wetenschap aan de 'reparatieopdracht' die we met z'n allen hebben voor onze Waddenzee. De kennis die we verzamelen over de beperkende factoren voor de verschillende populaties wadvogels moeten we uiteindelijk vertalen in concrete beheermaatregelen in het gebied."

"Dan kan het gaan om grote en eigenlijk voor de hand liggende maatregelen, zoals het sluiten van de Waddenzee voor mechanische kokkelvisserij in het verleden, of het vermijden van bodemdaling door zoutwinning. Maar het kan ook gaan om heel bescheiden inzichten. Het weghalen van een uitkijkpost voor een slechtvalk in de vorm van een paal met een waarschuwingsbord in de buurt van een goed foerageergebied voor kanoeten kan bijvoorbeeld ook al een groot verschil maken."

LIEFST GRENSOVERSCHRIJDEND

De financiering van Metawad is tot medio 2016 door het Waddenfonds gegarandeerd. "Maar", zegt Piersma, "uiteraard hopen we dat we ook voor na die tijd financiering vinden. Ik zou vooral het onderzoek graag uitbreiden tot buiten de landsgrenzen, iets wat nu binnen de regels van het Waddenfonds nog niet mogelijk is. Metawad is natuurlijk bij uitstek een grensoverschrijdend project." +

SCHELPE- ETER VAN HET WAD

De kanoet is een typische schelpdiereneter van de wadplaten. Hij heeft een unieke, 'drukgevoelige' snavelpunt, waarmee hij ingegraven schelpdieren kan vinden en een spiermaag om ze vervolgens te kraken.

VISETER VAN DE KUST

De lepelaar staat binnen Metawad voor een visser die leeft van onder andere garnalen en stekelbaarsjes, zowel binnen als buitengaats.

GRAZER VAN DE KUST

Rotganzen zijn de grazers van de kwelders en de weilanden. Langs de hele trekroute en in hun winterkwartieren zijn rotganzen aan de kust gebonden.

WORMENETER VAN HET WAD

In de trektijd – en voor een kleiner deel ook gedurende de winter – zijn rosse grutto's in de Waddenzee op zoek naar wormen.

WORMEN- ETER VAN HET ZAND

Drieteenstrandlopers eten op het strand en het wad garnalen, krabbetjes en wormen. Ze gebruiken het wad als tussen-tankstation en voor een deel ook als winterverblijf.